

Els miracles existeixen

El 2013, havent fet ja un gran part d'aquesta traducció vaig començar a trucar portes d'editorials i vaig rebre tot un seguit de rebutjos. La llista d'editorials famoses us sorprendrien. Grans i petites, comercials i acadèmiques: ningú ho volia publicar. Aquesta situació no és inusual en el món anglòfon. Als Estats Units, les traduccions són una engruna en la immensitat editorial. El 2019, segons *Publishers Weekly*, aquí es van publicar 1,6 milions de llibres, la majoria autoeditats. Amb tot, només uns 600 eren traduccions literàries. L'any passat, com en la majoria dels anys del segle XX, el nombre més gran de traduccions va ser del francès, aproximadament 120 llibres, seguit de l'espanyol amb 80. Únicament set llibres van ser traduïts del català.

Els editors van argumentar-me amablement les negatives, i totes coincidien en un patró: el projecte es considerava massa aliè, fins i tot massa especialitzat, per poder ser apreciat en anglès. J. V. Foix, una figura cabdal en la literatura catalana del segle XX, patia el destí de la majoria d'autors en llengües minoritàries. Minoria significa marginalitat, definida per una circulació limitada i un coneixement limitat, que alhora impedeixen que una literatura minoritària es publiqui en una llengua majoritària, aconseguixi una circulació àmplia i es converteixi en un objecte de coneixement més enllà de la perifèria. Aquest cercle viciós constitueix l'estranyesa de la minoria.

¿De quina manera, em preguntava, podria trencar aquest cercle i alhora mantenir l'estranyesa de la meua traducció? El pitjor que es pot fer amb la literatura estrangera és tractar-la com una mascota i domesticar-la. La traducció transita per diferències lingüístiques i culturals, motiu pel qual caldria transgredir les convencions habituals i qüestionar l'*statu quo*; sempre ens ha de fer conscients d'allò que no tenim. Els rebutjos em van dur a tornar a concebre el meu projecte per donar una idea convincent de l'època de Foix, el ferment capdavanter de possibilitats literàries i polítiques a Catalunya abans que esclatés la Guerra Civil espanyola el 1936. Vaig traduir una àmplia gamma d'obres de diferents gèneres de Foix, així com dels seus contemporanis, amb l'objectiu de proporcionar material suficient per permetre una immersió profunda. I ho vaig traduir a una àmplia varietat de registres de l'anglès, estàndard i no estàndard, mesclant l'anglès més purista amb el col·loquial, el modernisme contundent amb el lirisme de *fin de siècle*. El meu propòsit era fer viatjar el lector no tan sols a l'estranger sinó també al passat.

M'agradaria pensar que aquest premi diu: la traducció funciona. Certament desafia la tendència exclusiva a la contemporaneïtat que caracteritza la publicació de traduccions avui dia. Els últims vint anys han vist una proliferació de petites editorials amb col·leccions dedicades a les traduccions, però coincidint amb els conglomerats multinacionals en el sentit de centrar-se en la literatura estrangera més actual. La majoria dels premis fan el mateix: tant el Booker International Prize com l'International Dublin Literary Award, com el premi de traducció reviscut als National Book Awards privilegien la literatura més recent. El que necessitem, però, és que el passat critiqui el present, que ens digui el que ja no som i que ens ajudi a imaginar en què ens convertirem.

Aquest premi sembla que reconegui, finalment, que està sortint un tipus diferent de traductor, un traductor que aspira a ser un escriptor intel·lectual, preparat per intervenir en els debats més urgents en la situació de la cultura receptora juxtaposant-hi un moment històric d'un idioma i una cultura molt diferents. Foix ens pot dir moltes coses de la força literària i política de l'ètnia i del nacionalisme, del gènere i de la sexualitat, i de la necessitat urgent de combatre la insularitat, la complaença i el narcisisme pur que sembla existir arreu dels Estats Units avui dia.

Els miracles existeixen. Gràcies.